

METODICKÝ POKYN K POSTAVENÍ, ORGANIZACI A ČINNOSTI ŠKOLNÍCH DRUŽIN

*Ministerstvo školství
mládeže a tělovýchovy*
Č.j.: 17 749/2002-51

V Praze dne 10. června 2002

Metodický pokyn k postavení, organizaci a činnosti školních družin

Článek 1

Poslání školní družiny

1) Školní družina (dále jen ŠD) je základním článkem zařízení výchovy mimo vyučování, je mezi ostatními školskými zařízeními nejpočetnější, zaměstnává nejvíce vychovatelů a jeho oddělení prochází nejvíce žáků.

2) ŠD jsou zřizovány podle zákona č. 76/1978 Sb. o školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů a vyhlášky MŠMT č. 87/1992 Sb., o školních družinách a školních klubech.

3) ŠD jsou zřizovány při základních školách, nebo mohou být zřízeny jako samostatné školské zařízení. ŠD může sloužit jedné nebo více školám (viz §1 odst. 2 vyhlášky č. 87/1992 Sb.), pokud se na tom školy se souhlasem zřizovatele dohodnou a tato skutečnost je uvedena v rozhodnutí MŠMT o zařazení do sítě škol, předškolních a školských zařízení.

4) Výchova je společenský proces a tedy i výchovu ve ŠD je nutné chápat jako součást nutné společenské reprodukce, nikoliv pouze jako sociální službu. Školní družina tvoří ve dnech školního vyučování mezistupeň mezi výukou ve škole a výchovou v rodině.

5) ŠD není pokračováním školního vyučování, má svá specifika, která ji odlišují od školního vyučování a z tohoto hlediska je nutné také postupovat při hodnocení její činnosti a výchovného působení vychovatelek. Hodnocení její činnosti vyplývá z požadavků a zásad pedagogiky volného času. Hlavním posláním ŠD je zabezpečení zájmové činnosti, odpočinku a rekreace žáků. Mimo činnosti výchovně vzdělávací plní ŠD (zejména z pohledu části rodičů) částečně také funkci sociální, tzn. dohled nad žáky po určitou dobu před nebo po skončení školního vyučování. ŠD pracuje v kontextu dalších subjektů nabízejících aktivity výchovy mimo vyučování (zájmové kroužky škol, zájmové útvary domů dětí a mládeže, schůzky dětských organizací, výuka v základních uměleckých školách atp.). Činnost ŠD je vymezena dobou bezprostředně před nebo po školním vyučování a odchodem žáků domů nebo za jinými mimoškolními aktivitami. ŠD může být v provozu i

o prázdninách, či ve spolupráci s dalšími subjekty organizuje akce i ve volných dnech, kdy neprobíhá školní vyučování.

Článek 2

Řády školních družin

1) Ředitel školy, jejíž součástí je ŠD, případně ředitel samostatné ŠD (dále jen ředitel) po projednání se zřizovatelem a obcí stanoví provoz družiny a vydá Řád školní družiny, který obsahuje zejména:

- provozní dobu ŠD, tj. časové vymezení jejího provozu před zahájením školního vyučování (ranní družiny), časové vymezení běžného provozu po skončení školního vyučování (odpolední družiny), příp. vymezení doby pro další aktivity ŠD;
- užívané místnosti, tj. základní lokalizace ŠD;
- způsob přihlašování žáků do školní družiny, způsob přihlášení, odhlášení či vyloučení žáka ze ŠD;
- ustanovení o platbách zákonných zástupců za pobyt žáka ve ŠD;
- podmínky docházky do ŠD, podmínky a dobu odchodu či vyzvedávání žáků, přechod žáků ze školy do ŠD a zodpovědnost za žáky v této době;
- zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků ve ŠD;
- pitný režim;
- užívání dalších prostor školy či jiných prostor pravidelně využívaných družinou a stanovení podmínek;
- postup vychovatelky při nevyzvednutí žáka do stanovené doby;
- dočasné umístění žáků do ŠD, kteří do ní nejsou přihlášení, např. při dělených hodinách, v době, kdy je z různých důvodů cíleně či neplánovaně přerušena výuka;
- pravidla styku s rodiči (se zákonnými zástupci) žáků;
- podmínky spojování činnosti jednotlivých oddělení ŠD;
- další činnosti organizované ŠD či pořádané v jejím rámci.

2) Ředitel dále stanoví Vnitřní řád ŠD, a to samostatně nebo jako součást Řádu ŠD. Ten určuje pravidla provozu, stanoví režim ŠD, je závazný pro pedagogické pracovníky a má informativní funkci pro rodiče. Žádné z ustanovení nesmí být v rozporu s obecně platnými právními normami (např. Úmluvou o právech dítěte, zákonem o školských zařízeních, vyhláškou o školních družinách a školních klubech atd.). Ředitel zabezpečí, aby rodiče žáků byli s Řádem a Vnitřním řádem ŠD prokazatelně seznámeni.

Článek 3

Organizace školní družiny

1) Základní organizační jednotkou je oddělení. Obměna žáků v odděleních je denně velmi výrazná, žáci odcházejí na odpolední vyučování, do zájmových útvarů nebo za jinými aktivitami. Proto jsou oddělení sestavována s ohledem na tuto proměnlivost a naplňují se do počtu 25 žáků denně přítomných. Do jednoho oddělení ŠD lze zapsat maximálně 30 pravidelně docházejících žáků. Zařazování a počty žáků ve ŠD při speciálních a zvláštních školách se řídí ustanovením §§ 3 a 10 vyhlášky MŠMT č. 127/1997 Sb., o speciálních školách a speciálních mateřských školách.

2) Ředitel jmenuje vedoucí(ho) vychovatelku(e) (dle § 2, odst. (6) vyhlášky č. 87/1992 Sb., o školních družinách a školních klubech a dle § 8, odst. (1) vyhlášky č. 291/1991 Sb., o základní škole, nařízení vlády č. 68/1997 Sb., kterým se stanoví míra vyučovací povinnosti

učitelů a míra povinnosti výchovné práce ostatních pedagogických pracovníků ve školství, ve znění nařízení vlády č. 153/1999 Sb.). Vedoucí vychovatel se ustavuje ve školních družinách od 2 oddělení (srov. příloha nařízení vlády č. 68/1997 Sb., kterým se stanoví míra vyučovací povinnosti učitelů a míry povinnosti výchovné práce ostatních pedagogických pracovníků ve školství, v platném znění). Dle počtu oddělení ŠD ve smyslu zmíněné přílohy stanoví ředitel vedoucímu vychovateli snížený počet hodin přímé výchovné činnosti týdně.

3) Ředitel schvaluje podpisem na úvodní stránce přehledu výchovně vzdělávací práce týdenní skladbu zaměstnání, která obsahuje činnosti odpočinkové, zájmové a rekreační, pobyt venku a další aktivity. Činnost je strukturovaná a pro jednotlivé aktivity jsou vyhrazeny dostatečné časové dotace. Struktura činnosti se může měnit dle ročních období. Ředitel po dohodě s rodiči a podle místních podmínek určí v řádu družiny doby odchodů žáků (možné intervaly odchodů žáků či jejich vyzvedávání), aby strukturu činnosti bylo možné dodržovat a nebyly narušovány odchody žáků. Rozsah denního provozu projednává ředitel se zřizovatelem.

4) Do školní družiny jsou žáci přihlášení zpravidla k pravidelné docházce. ŠD je určena především pro žáky 1. stupně základních škol. V odůvodněných případech může být do ŠD zařazen i žák druhého stupně ZŠ. ŠD při speciálních a zvláštních školách se řídí vyhláškou MŠMT č. 127/1997 Sb., o speciálních školách a speciálních mateřských školách.

5) ŠD může v rámci své běžné činnosti, v průběhu stanovené provozní doby ŠD, zřizovat zájmové kroužky, jejichž členové mohou být i žáci, kteří nejsou přihlášení do školní družiny k pravidelné docházce. Činnost v těchto kroužcích, pro žáky nezapsané k pravidelné docházce do ŠD, může být poskytována za úplatu. ŠD mohou organizovat i další aktivity dle svého plánu a zájmu a potřeb žáků.

6) ŠD může zřizovat zájmové kroužky a další činnosti (jako např. výlety, exkurze, sportovní a kulturní akce atp.), které jsou uskutečňovány mimo stanovenou provozní dobu ŠD. Členství v těchto kroužcích, resp. na těchto aktivitách není vázáno na zápis do ŠD. Tyto činnosti mohou být poskytovány za úplatu.

Článek 4

Činnosti školní družiny

1) Svou funkci v péči o žáky v době mimo školní vyučování naplňuje ŠD činnostmi, řazenými do následujících skupin, aniž mezi nimi lze vést přesnou hranici:

1.1 Odpočinkové činnosti mají odstranit únavu. Do denního režimu se zařazují nejčastěji po obědě, popř. ráno pro žáky, kteří brzy vstávají a dále dle potřeby kdykoliv během dne. Klid může být na lůžku či lehátku. Tuto funkci mohou také plnit klidové hry, či jiné klidné zájmové činnosti, poslechové činnosti apod. Důležité je zařazení odpočinkových činností do denního režimu ŠD, jejich organizace a náplň plní psychohygienické poslání.

1.2 Rekreační činnosti slouží k regeneraci sil, převažuje v nich odpočinek aktivní s náročnějšími pohybovými prvky. Hry a spontánní činnosti mohou být rušnější, což nelze vždy považovat za nekázeň, ale za součást možné relaxace žáků po soustředění ve vyučování.

1.3 Zájmové činnosti rozvíjejí osobnost žáka. Umožňují žákům seberealizaci (popř. i kompenzaci možných školních neúspěchů), i další rozvoj pohybových dovedností a poznání. Mohou být zařazeny jako součást činnosti oddělení ŠD jako řízená kolektivní nebo individuální činnost, jako organizovaná nebo spontánní aktivita. Zájmová činnost

může být organizována pro vybrané žáky z různých oddělení v zájmovém útvaru, který vede vychovatelka ŠD či jiný pedagog nebo rodič.

1.4 Příprava na vyučování zahrnuje okruh činností související s plněním školních povinností, není však legislativně stanovena jako povinná činnost ŠD. Může mít některou z následujících forem:

§ vypracovávání domácích úkolů pouze se souhlasem rodičů (tato činnost by měla být zařazována do denního režimu v souladu s křivkou výkonnosti žáka, tedy po odpočinkových činnostech - nikoliv tedy před 15. hodinou). Při vypracovávání písemných domácích úkolů vychovatelka žákům úkoly neopravuje, pouze vyzve k vyhledání chyby, opravení a zdůvodnění;

§ zábavné procvičování učiva formou didaktických her (včetně řešení problémů), ověřování a upevňování školních poznatků v praxi při vycházkách, exkurzích a dalších činnostech;

1.5 získávání dalších doplňujících poznatků při průběžné činnosti ŠD (např. vycházky, poslechové činnosti, práce s knihou a časopisy).

2) Na aktivitách spojených s přípravou na vyučování, a to zejména při vypracovávání domácích úkolů, mohou dle místních podmínek škol spolupracovat

i vyučující v rámci svého úvazku. To se týká zejména skupin žáků z méně

podnětných prostředí či u žáků integrovaných. Formu spolupráce - zda vyučující povede žáky k vyhledání a odstranění případných chyb, nebo zda sám chyby opraví - zvolí vyučující.

3) Činnost ŠD je vhodné prezentovat v rámci školy i mimo ni například na veřejně přístupných výstavkách výtvarných a rukodělných prací, veřejnými vystoupeními, soutěžemi apod.

Článek 5

Prostředí školní družiny

1) ŠD využívá pro svou činnost vlastní prostory, které svým vybavením a uspořádáním odpovídají potřebám dětí mladšího školního věku. Vlastní prostor by měl být členitý, aby umožňoval příležitost k odpočinku, k samostatné intelektuální aktivitě i k různým zájmovým činnostem i ke hrám. Do vybavení ŠD patří stolní hry, stavebnice, sportovní náčiní, dětské časopisy, knihy (dětská beletrie, poezie i naučná literatura), jednoduché hudební nástroje.

2) V souladu s § 2, odst. (7) vyhlášky Ministerstva zdravotnictví číslo 108/2001 Sb., kterou se stanoví požadavky na prostory a provoz škol, předškolních zařízení a některých školských zařízení, stanovuje: "Prostory pro pobyt žáků ve školských zařízeních pro výchovu mimo vyučování musí být upraveny a zařízeny tak, aby se výrazně odlišovaly od vybavení školních učeben. Nejmenší plocha volného prostoru je stanovena ve výměře 2 m² na 1 žáka." Odkaz následně určuje, že se toto ustanovení vztahuje i na školní družiny.

3) ŠD má umožňovat a iniciovat svou činností i dispozičním řešením a uspořádáním nábytku komunikaci mezi žáky. Je proto nutné prostory vhodným způsobem upravit do odlišné podoby než je ve třídách při školním vyučování. ŠD se vybavují nábytkem, který svou velikostí odpovídá výšce žáků.

4) Dle § 2 odst. (4) citované vyhlášky o hygienických požadavcích musí podlahy v užívaných prostorách odpovídat charakteru činnosti a musí být snadno čistitelné. Podlahová krytina má umožňovat celou škálu činností provozovaných ve školní družině bez výraznějších omezení či příprav, což celoplošné pokrytí kobercem nesplňuje. Kobercová krytina téměř vylučuje modelářské práce nebo práci s barvami. Koberce v prostorách ŠD by měly být užívány zpravidla pouze

v místech určených ke hrám či jiným činnostem na zemi. Podlahovou krytinu je nutné denně čistit.

5) Většina místností ŠD bývá vybavena televizory a další audiovizuální technikou. Pasivní sledování pořadů zprostředkovaných audiovizuální technikou nelze považovat za optimální naplňování výchovně-vzdělávacího poslání školského zařízení pro zájmové vzdělávání. Pořad v televizi nebo videopořad, pokud je do programu ŠD výjimečně zařazen, by měl sloužit především jako motivace

k výtvarnému vyjádření příběhu, nebo navození rozhovoru na dané téma, k dramatické hře atp.

6) Obohacením výchovně-vzdělávacího programu ŠD je využívání výpočetní techniky. Počítače ve ŠD by měly být využívány k rozšiřování či prohlubování znalostí žáků v jejich užívání, k didaktickým nebo logickým hrám. Nelze připustit, aby byly nainstalovány hry agresivní či typu "automat". V případě využívání počítačů v činnosti ŠD je nezbytné, aby vychovatelky byly na tuto činnost odpovídajícím způsobem připraveny, aby i v této oblasti mohly výchovně působit.

Článek 6

Pedagogická dokumentace školní družiny

1) Formulář *Přehled výchovně vzdělávací práce* o skutečné denní výchovně-vzdělávací činnosti vypovídá pouze částečně. Do doby zavedení nového formuláře je žádoucí, aby u jednotlivých činností bylo uváděno datum, popř. časový rozsah. Zápisy o činnosti vychovatelka signuje.

2) *Zápisové lístky* do školní družiny byly zrušeny jako povinná dokumentace ŠD, neboť jejich použití nevyplývá ze zákona. Doporučuje se však zvážit, zda je nadále používat - ve vhodné, upravené podobě - jako interní dokument ŠD. Dávají vychovatelkám prokazatelné informace o zdravotním stavu žáka, o době a způsobu odchodu ze ŠD, příp. i další důležité informace. Zápisové lístky mohou být součástí nebo obdobou přihlášky žáka do ŠD.

3) *Docházkový sešit* slouží pro zaznamenávání docházky žáků přihlášených k občasně docházce, a zejména u ranních a koncových družin.

Článek 7

Plánování činnosti

1) Hlavní úkoly a významné akce školní družiny se zpracovávají *do celoročního a do měsíčních plánů školy*. Při zpracování těchto plánů by mělo být přihlíženo k přáním a požadavkům žáků, které by se měly, zřejmě formou námětů, na jejich zpracování podílet. Do úkolů školní družiny se zahrnují i přiměřené aktivity k prevenci sociálně patologických jevů, zejména v oblasti vytváření návyků účelného využívání volného času (tj. výchovy k volnému času). Postupuje se dle Metodického pokynu ministra školství mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže, č.j.: 14 514/2000-51.

2) Doporučuje se zpracovávat *týdenní plány činnosti jednotlivých oddělení ŠD* a zveřejňovat je na místě přístupném rodičům. Týdenní plány mají motivační charakter pro žáky a informační funkci pro rodiče.

PaedDr. Ladislav Malý v.r.

náměstek ministra

Příloha k Metodickému pokynu k postavení, organizaci a činnosti školních družin č.j.: 17 749/2002-51

Stanovisko k některým častým dotazům a problémům

Vykazování žáků tzv. nepřihlášených k pravidelné docházce, co to je ? Jak jsou vykazování ve statistice?

Za žáky přihlášené k pravidelné docházce se považují žáci navštěvující družinu alespoň tři dny v týdnu a takto jsou také vykazováni ve statistických výkazech. Dle rozpisu jejich účasti se zařazují do oddělení ŠD. Ostatní žáci se vykazují jako účastníci akcí pořádaných ŠD.

Jak se posuzuje kapacita ŠD?

ŠD má stanovenou kapacitu dle zápisu v síti škol, předškolních a školských zařízení, schválené MŠMT. To stanovuje maximální počet žáků, kteří se jednorázově účastní pravidelné činnosti ŠD. Počet zapsaných žáků nesmí překročit stanovenou kapacitu ŠD, uvedené v rozhodnutí o zařazení ŠD do sítě škol, předškolních a školských zařízení. Dle ustanovení § odst. (1) vyhlášky č. 87/92 b., o školních družinách a školních klubech, se družina dělí na oddělení. Oddělení se naplňuje do počtu 25 žáků. Jedná se o žáky, kteří jsou v daný čas fyzicky přítomni.

Jak lze organizovat systematickou činnost (zájmové kroužky, vycházky, různé akce a pod.), když žáci odcházejí ze ŠD průběžně ?

Je nutno projednat s rodiči nebo zákonnými zástupci dětí, že ŠD chce pro žáky organizovat určité činnosti, vyžadující jejich ucelený či delší pobyt ve ŠD. Po dohodě s rodiči pak lze stanovit, že děti budou opouštět ŠD až v určitý čas.

Mohou žáci migrovat mezi jednotlivými skupinami ŠD ?

ŠD by měla organizovat program činnosti tak, aby umožňoval žákům volbu mezi různými činnostmi družiny. Družina může organizovat společné činnosti s dalšími výchovnými a vzdělávacími zařízeními.

Jak je to s činností ŠD ve dnech, kdy neprobíhá školní vyučování ?

ŠD může organizovat činnost v průběhu celého roku. Tato činnost se organizuje formou nabídky všem žákům školy. Tyto činnosti by měly být realizovány na náklady nebo za finanční spoluúčasti účastníků.

Lze organizovat společné činnosti i pro dospělé zájemce ?

ŠD může organizovat společnou činnost pro děti a jejich rodiče, a to kdykoliv, zejména pak o víkendech a školních prázdninách. Podle potřeby a možností může zajišťovat individuální nebo hromadnou výchovnou a osvětovou činnost pro rodiče a jinou veřejnost. Tyto činnosti mohou být významným příspěvkem k navázání těsnější a širší spolupráce rodičů se školou. Měly by být realizovány na náklady nebo za finanční spoluúčasti účastníků.

Jak řešit situaci, kdy se do ŠD při základní škole přihlásí více zájemců, než může ŠD pojmout ?

V případech, kdy nemohou být zařazeni všichni přihlášení žáci, rozhoduje o zařazení zřizovatel.

Mohou se činnosti ŠD zúčastnit i nezařazení žáci ?

Činnosti ŠD se mohou na písemnou žádost rodičů zúčastňovat i žáci do družiny nezařazení, pokud se této činnosti nezúčastní plný počet žáků zařazených do družiny stanovený pro oddělení.

Je možné a za jakých podmínek vyloučit žáka ze školní družiny ?

Toto krajní opatření je možné. Ředitel může rozhodnout o vyloučení žáka ze ŠD, pokud tento žák soustavně nebo nějakým významným projevem porušil kázeň a pořádek, ohrožuje zdraví a bezpečnost ostatních, dlouhodobě svévolně nenavštěvuje ŠD nebo z jiných zvláště závažných důvodů. Toto rozhodnutí by měl předem projednat se zákonnými zástupci žáka, vyhotovit o něm písemný zápis a informovat o něm zřizovatele. U ŠD základních škol a samostatných ŠD zřizovaných obcí nemá tento akt povahu správního řízení.

Které právní předpisy se vztahují na školní družinu ?

Jedná se zejména o zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, v platném znění, zákon č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních, v platném znění, vyhláška MŠMT č. 87/1992 Sb., o školních družinách a školních klubech. Na ŠD se dále vztahuje celá řada obecně závazných právních předpisů.

Seznam platných předpisů v resortu školství, mládeže a tělovýchovy podle stavu k 5. březnu 2002 je uveřejněn ve Věstníku MŠMT, sešit. 3 z března roku 2002.

Kdo může poskytnout případně další informace ?

Informace týkající se problematiky ŠD mohou poskytnout ministerstvo a příslušné krajské úřady. Na MŠMT je to odbor pro mládež tel. 02/57193392, FAX 02/ 57193798, e-mail tucek@msmt.cz.

Metodickou pomoc ŠD mohou poskytnout i přímo řízené organizace MŠMT:

· Institut dětí a mládeže MŠMT, Sámova 3, 101 00 Praha 10, tel. 02/71746615, FAX 02/71746923, e-mail janik@idm-msmt.cz

· Institut zájmového vzdělávání MŠMT, Svatopluka Čecha 455, 268 01 Hořovice, tel./fax 0316/514356, e-mail jveverka@izv-horovice.cz).

· Středisko vzdělávání, informací a služeb MŠMT, Ševčíkova 273, 383 01 Prachatice, tel. 0338/310407, FAX 0338/311439, e-mail pavel.fencl@svis.cz.

Soubor ke stažení: [Metodikakonverze.doc](#) (typ: ms-word, velikost: 75264B)

Čtvrtek, 13. červen 2002
